

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

шкіл організувати безпечне освітнє середовище і в очному, і в дистанційному, і у змішаному форматі навчання, а також більш ефективно змінювати формати, залежно від безпекової ситуації. У збройних конфліктах питання збереження закладів освіти як безпечного простору є надзвичайно гострим.

Погоджуємося з думкою Романової А., що безпекова ситуація, морально-психологічний клімат негативно впливають на учасників освітнього процесу, що провокує зниження рівня надання освітніх послуг, а також мотиваційні чинники для молоді втрачають свою актуальність. Держава, громадські об'єднання, освітянська спільнота повинна вживати усіх заходів для повноцінного розвитку майбутнього покоління українців, яким належить нелегка місія розбудови України після перемоги у війні проти росії [3, с. 114].

Підсумовуючи, зазначимо, що безперервний і безперешкодний освітній процес – це орієнтир для формування освіченого майбутнього України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
3. Романова А. Право на освіту: особливості реалізації під час війни в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». № 1 (37), 2023. С. 113–117.

Ключові слова: права людини, права дитини, захист прав, право на освіту, воєнний стан, європейські стандарти, безпечне освітнє середовище.

Key words: human rights, children's rights, protection of rights, right to education, martial law, European standards, safe educational environment.

Надієнко Олена Іванівна

*кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри
кримінального, цивільного та міжнародного права
Національного університету «Запорізька політехніка»*

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ У ДОГОВІРНИХ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИНАХ

Реалізація принципу диспозитивності у правовому регулюванні сімейних відносин в останні роки набуває дедалі більшого поширення. Надання сторонам автономії волі, зокрема через договірні конструкції, сприяє індивідуалізації правового регулювання та забезпеченню справедливого балансу інтересів. Водночас розширення меж диспозитивності створює умови для недобросовісної поведінки учасників сімейних правовідносин та породжує ризики зловживання суб'єктивними правами.

Проблематика зловживання правом у сімейних відносинах має особливе значення у зв'язку з їх довірчим, особистим і тривалим характером. На відміну від класичних цивільних відносин, сімейні правовідносини передбачають високий рівень етичності, взаємної поваги й моральної відповідальності. Тому формально правомірна поведінка може суперечити меті права, завдаючи шкоди іншому члену сім'ї або порушуючи засади добросовісності. З цієї причини питання теоретичного осмислення зловживання правом у договірних сімейних

відносинах залишається актуальним як у доктринальному, так і в практичному вимірі.

Теоретичні засади інституту зловживання правом сягають ще римського приватного права, де формулювався принцип *qui suo iure utitur neminem laedit* – користується своїм правом, той не шкодить нікому» [1, с. 30]. Однак уже в середньовічній і подальшій європейській доктрині усвідомлювалася потреба в обмеженні надмірного використання права, якщо воно суперечить його соціальній меті. У сучасній правовій науці категорія «зловживання правом» розглядається як дія або бездіяльність уповноваженої особи в межах свого суб'єктивного права, що здійснюється всупереч його призначенню, з порушенням принципів добросовісності, справедливості та розумності.

У науковій літературі існують кілька підходів до визначення правової природи зловживання правом: 1) як особливого виду правопорушення, що полягає у використанні права всупереч його соціальній функції; 2) як формально правомірної, але фактично недобросовісної поведінки; 3) як проміжного феномена між правомірністю і неправомірністю [2; 3; 4]. Спільним для всіх підходів є визнання ключовими ознаками зловживання правом наявності суб'єктивного права, дії в його межах, але з метою, що суперечить його природі, а також завдання шкоди чи створення загрози її заподіяння іншій особі.

Сімейні правовідносини мають низку специфічних рис, які зумовлюють потенційну можливість для зловживань. По-перше, це особливий суб'єктний склад – учасниками є особи, пов'язані шлюбом, спорідненням чи усиновленням.

По-друге, особистий і довірчий характер відносин, що передбачає взаємну залежність і моральну відповідальність сторін. По-третє, їх тривалість, що ускладнює виявлення недобросовісної поведінки. По-четверте, у багатьох випадках наявна економічна асиметрія між подружжям, що створює ризики використання правового інструментарію на шкоду слабшій стороні [3, с. 33].

Одним із найпоширеніших видів сімейно-правових договорів є шлюбний договір, який покликаний урегулювати майнові відносини подружжя. Водночас саме цей інститут нерідко стає полем для зловживань. До типових форм зловживання належать: приховування інформації про майновий стан, укладення договору під впливом обману або примусу, включення до змісту договору умов, що фактично стосуються особистих немайнових прав, а також використання шлюбного договору як засобу ухилення від виконання зобов'язань перед кредиторами. У судовій практиці визнано, що шлюбний договір може бути фраздаторним правочином, якщо він спрямований на приховування майна від стягнення [5; 6].

Не менш актуальним є питання зловживання правом у договорах щодо виховання дитини та визначення її місця проживання. У таких випадках договірна форма може використовуватись для маніпуляцій у конфліктах між батьками, наприклад, шляхом встановлення невинновданно обмежувальних умов спілкування з дитиною або перекладання всіх обов'язків з утримання на одного з батьків. Такі дії суперечать принципу найкращих інтересів дитини, який має пріоритетне значення в сімейному праві. Суди, аналізуючи подібні спори, визнають недійсними положення договорів, що порушують цей принцип, навіть за формальної їх законності.

Окрему групу становлять аліментні договори, у яких також можливе зловживання правом. Такі прояви можуть мати двосторонній характер: з боку отримувача – у вигляді свідомого створення стану потреби чи завищення розміру аліментів; з боку платника – у вигляді спроб уникнення обов'язку з утримання дитини або заниження розміру платежів. У цих випадках критерієм для кваліфікації дій як зловживання правом є їх невідповідність

принципам добросовісності, справедливості й реальним матеріальним можливостям сторін [3, с. 96].

Не менш важливим напрямом аналізу є зловживання правом при укладенні договорів про поділ майна подружжя. Такі зловживання можуть полягати у приховуванні окремих об'єктів майна, навмисному заниженні їх вартості, укладенні фіктивних договорів із метою уникнення відповідальності перед кредиторами. Формально такі дії можуть не порушувати прямих законодавчих заборон, однак суперечать соціальному призначенню права власності та порушують баланс інтересів сторін.

Узагальнення теоретичних і практичних підходів дає підстави стверджувати, що зловживання правом у договірних сімейних відносинах є складним юридичним явищем, яке поєднує риси як правомірної, так і неправомірної поведінки. Основними критеріями його виявлення є:

- наявність у суб'єкта суб'єктивного права;
- здійснення цього права всупереч його соціальному призначенню;
- порушення принципів добросовісності, справедливості та моральності;
- заподіяння шкоди або створення загрози її заподіяння іншому учаснику відносин.

Сімейне право, будучи сферою з підвищеними етичними вимогами, потребує особливого підходу до кваліфікації та попередження зловживань. Ефективним інструментом протидії може стати посилення ролі загальних принципів права – добросовісності, справедливості, розумності, а також розвиток судової практики, орієнтованої на захист реальних, а не формальних прав та інтересів сторін.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що сучасний розвиток сімейного законодавства вимагає удосконалення теоретичних підходів до розуміння поняття зловживання правом у договірних сімейних відносинах. Необхідним є формування чітких критеріїв для розмежування правомірної реалізації суб'єктивного права та його недобросовісного використання, а також розроблення ефективних правових механізмів запобігання таким зловживанням. Особливої уваги потребує захист економічно слабшої сторони та забезпечення дотримання принципу найкращих інтересів дитини. Подальші дослідження в цьому напрямі мають сприяти удосконаленню практики правозастосування та зміцненню етичних засад сімейного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Котько М. І. Генезис принципу заборони зловживання правом від римських часів до сучасного втілення у практиці ЄСПЛ. Європейські перспективи. 2020. № 3. С. 29–34. URL : https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2020/12/29-_Kot_ko.pdf
2. Кот О. О. Проблеми зловживання суб'єктивним правом у цивільному праві України. Вісник Національної академії правових наук України. № 4 (75). 2013. С. 133–141. URL : https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-133-141.pdf
3. Борох Т. С. Зловживання правом в сімейних правовідносинах : дис. ... доктора філософії : 081 «Право»; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2022. 198 с. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19482/1/Borokh_dis.pdf
4. Мілетич О. О. Зловживання правом : теоретико-прикладний аспект. Автореферат дис. канд. юрид. наук ... 12.00.01. К., 2015. 21 с. URL : <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/085969a5-b5a8-46b9-b693-af4bf65800cf/content>
5. Угоди подружжя : найпоширеніші підстави недійсності у практиці Верховного Суду. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_/supreme/PREZ_Stupak.pdf

6. Зловживання правом при укладенні шлюбного договору. URL : <https://www.hsa.org.ua/blog/zlovzhyvannya-pravom-pry-ukladenni-shlyubnogo-dogovoru>.

Ключові слова: зловживання правом, сімейні правовідносини, договір, добросовісність, захист пра.

Key words: abuse of law, family relations, contract, good faith, protection of right.

Горбачова Катерина Миколаївна

кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри приватного права та соціального забезпечення Сумського національного аграрного університету

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ДЕРЖАВИ ЯК МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Виявлення механізмів забезпечення прав людини і громадянина вимагає від нас звернути увагу на природу прав людини і громадянина і на цій основі виділити їх особливості як фундаменту моделі співжиття в сучасному суспільстві. В найбільш загальному розумінні права людини сприймаються як комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в цивілізованому суспільстві. При цьому, право виступає мірою свободи людини та його змістом, що дає можливість узгодити свободу окремої людини зі свободою інших членів суспільства. Права людини реалізуються в рамках соціальної взаємодії і об'єктивуються у відносинах прав людини.

Характеризуючи права людини як рамки поведінки і як відносини ми маємо вказати, що в своїй основі вони мають чотири основні прояви, а саме: претензії (або права), привілеї (або свободи), повноваження та імунітети. Якщо коротко їх охарактеризувати, то привілеї – це «право» вчиняти чи не вчиняти дію, наприклад, керувати автомобілем чи отримати доступ до свого житла; претензія – це «право» на те, що хтось інший вчинить чи не вчинить дію; повноваження та імунітети спричиняють «права» змінювати наші привілеї та вимоги або на те, що вони не будуть змінені кимось іншим [2, с. 554]. Останні у повсякденному житті називаються правами і досить чітко можуть бути проілюстровані правом на вільне вираження думок: право на вільне вираження думки найточніше можна сформулювати як привілеї (або свободу) висловлювати свою думку, що протиставлене у вимозі до інших, щоб вони не втручалися. Ця характеристика є найбільш узагальненою і відносно нейтральною як до суспільства, так і до того середовища, в рамках якого реалізуються дані права [2, с. 555]. Таким чином, природа прав людини в своїй основі є правами вимогами в різного ступеня інтенсивності і якості. При цьому в сучасній юриспруденції існує узгоджена позиція, відповідно до якої право вимоги має регулювати те, що носій обов'язків повинен здійснити [1, с. 258].

Для нашої розвідки такі твердження є важливими, оскільки дають можливість усвідомити залежність існування прав людини від зовнішніх факторів, які є гарантіями їх реалізації.

Як свідчить аналіз практики суспільних відносин, існування прав людини як прав вимог є можливим тільки в рамках певного соціуму і тільки за рахунок їх сприйняття цим соціумом [3, с. 34]. Це пояснюється тим, що носій таких прав має їх виявити публічно висунувши

ЗМІСТ

Вступне слово <i>КІВАЛОВА С.В.</i>	3
<u>Секція № 1</u>	
Захист прав людини: теоретичні та практичні аспекти	
<i>АРАКЕЛЯН М.Р.</i>	
Специфіка правозахисної діяльності в період збройних конфліктів.....	4
<i>БЕХРУЗ Х.Н.</i>	
Актуалізація та результативність дослідження механізмів правового захисту українських біженців в Європейському Союзі в умовах міграційної кризи.....	6
<i>ДАМІРЛІ М.А.</i>	
Перспективи забезпечення прав людини в епоху штучного інтелекту.....	8
<i>СТРЕЛЬЦОВ Є.Л.</i>	
Права людини в контексті сучасного публічного права.....	10
<i>КОНДРАТЕНКО В.М.</i>	
Адміністративно-правові засоби забезпечення праві свобод особи: теоретико-правовий вимір.....	13
<i>TUGYAN T.</i>	
Defending international law: the kantian framework.....	16
<i>СУРІЛОВА О.О.</i>	
Цифрові права людини в контексті збройних конфліктів: новітні виклики.....	20
<i>ЗУБЧЕНКО Н.І.</i>	
Моніторинг гуманітарних програм як інструмент реалізації міжнародних стандартів захисту прав людини під час збройного конфлікту.....	23
<i>КОНОНЕЦЬ О.М., КРИВОНОС С.В.</i>	
Гарантії прав людини під час обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.....	26
<i>ЗВЕРЄВА К.С., ДАЦЬ І.С.</i>	
Захист права власності під час збройних конфліктів: практика ЄСПЛ.....	28
<i>САПАРОВА А.О.</i>	
Право дітей на освіту в умовах війни.....	31
<i>НАДІЄНКО О.І.</i>	
Зловживання правом у договірних сімейних відносинах.....	32
<i>ГОРБАЧОВА К.М.</i>	
Складові елементи держави як механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина.....	35
<i>ПАХЛЕВАНЗАДЕ А.</i>	
Критерії та стандарти доказування злочинів проти прав людини в міжнародних кримінальних трибуналах під час збройних конфліктів.....	37
<i>ГУРТІЄВА Л.М.</i>	
Учасники кримінального провадження з боку сторони обвинувачення на стадії судового розгляду: окремі позиції Верховного Суду.....	39
<i>ДРОНОВ В.Ю.</i>	
Право на спорт у контексті Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року.....	42